

DE ONDERWAARDERING VAN DE EXPRESSIEVAKKEN OP
DE SCHOOL VOOR H.A.V.O.
DE TYRANNIE VAN DE BASISTABEL

TH. G. A. HOOGBERGEN

Wie met H.A.V.O. experimenteert, zal ook het prozaïsche jargon van de lessentabel virtuoos moeten hanteren, maar zelfs de vindingrijkste manipulator komt al heel gauw tot de ontdekking, dat enkele hoogmogende lieden, grijs van ervaring, voor de nieuwe school voor hoger algemeen voortgezet onderwijs een basistabel in elkaar hebben geschroefd, die als minimum poneert, wat in de praktijk als een volstrekt maximum gaat gelden. M.a.w.: de veelgeroemde vrijheid is minimaal en, zoals nu al blijkt, in de eerste drie leerjaren afwezig. Het lijkt er soms op, dat de samenstellers van deze tabellen enerzijds van de gedachte zijn uitgegaan om al hun broeders te hoeden voor alle misstappen, die maar begaan kunnen worden en dat zij zich anderzijds tot doel hebben gesteld om zoveel mogelijk aan de eisen van de diverse leraren vakbonden tegemoet te komen. Met dit uitgangspunt moesten zij wel falen en dit alleen al zou tot blijvende voldoening kunnen stemmen, ware het niet, dat het huidige compromis-karakter van de basistabel zeer onbevredigend moet werken, vrijwel alles aan banden legt, maar wat veel erger is: een beschamende nalatenschap van het huidige onderwijsbeleid voor de komende vijftig jaar dreigt te bestendigen.

Zo er al momenten zijn geweest, waarin de ludische mens in de belangwekkende vergaderingen lijfelijk aanwezig was, dan laat zijn verschijnen slechts de schimmige tekenen achter van zijn geringe invloed. Ik wil mij beperken tot het H.A.V.O.; voor het nieuwe ateneum en het oude gymnasium is de toestand nog wanhopiger en triester.

Het imponderabele gewicht van de expressievakken

Voor de goede orde laat ik voorlopig het vak lichamelijke opvoeding buiten mijn beschouwing. Het verheugt zich over een minimum urenstal van 13, zodat dit onderwijs in alle cursusjaren voor twee of drie lessen gegarandeerd is. Vergis ik mij niet, dan oogst gymnastiek algemene waardering, niet in het minst bij de jongelui.

Als schrille tegenstelling daarmee noteert de basistabel H.A.V.O. voor de expressievakken: tekenen, muziek, handvaardigheid 12 lesuren in totaal, weliswaar in vrijheid over alle cursusjaren te verdelen met uitzondering van de brugklas en met de beperking, dat voor muziek ten-

minste drie en voor tekenen en handvaardigheid ten minste vijf lessen in de rooster moeten prijken.

Een lans breken voor een veel groter gewicht van deze vakken ten faveure van de leerlingen én de desbetreffende docenten en tegelijkertijd pleiten voor een zeer drastische verlaging van de basistabel, óók voor deze vakken, lijkt een tegenstrijdigheid, die daarom enige verklaring behoeft.

De wet en haar uitvoerders

De wet doet de expressievakken in genen dele te kort. Ze maakt geen onderscheid tussen 'harde' en 'niet-harde' vakken. Ze kent geen vakken achter de streep, spreekt niet over eindexamenvakken en niet-eindexamenvakken. Ze somt de vakken slechts op, waarin leerlingen onderwijs kunnen ontvangen en daar horen tekenen, muziek en handvaardigheid joyeus bij. De mammoet onmuzikaal of onartistiek noemen, is de willige kolos een vooringenomenheid toedichten, waaraan hij part noch deel heeft. Het zijn echter degenen, belast met de uitvoeringsmaatregelen, die het beest — waarschijnlijk zelfs tegen zijn zin — alleen wat lompe klanken laten trompetteren. Bovendien blijkt zijn huidige tuigage nauwelijks door een fraaie hand bewerkt. In de ontworpen regeling kan en mag een leerling in tekenen, muziek en handvaardigheid geen eindexamen afleggen. De overgangswet vermeldt weliswaar in buitengewoon voorzichtige bewoordingen een kleine ontsnappingsclausule, maar de tegenwoordige experimenterende scholen mogen niet tonen, hoe zij in dit opzicht ervaringen kunnen opdoen.

Ook voor de toekomst dus is de liefde voor deze vakken volstrekt platonisch en vrijblijvend! Voor de docent blijft het een bij voorbaat verloren gevecht tegen de bierkaai. Natuurlijk zijn er leraren, die, ondanks deze gecontinueerde onderwaardering — onbegrijpelijk van de kant van de overheid en derzelve uitvoerders, begrijpelijk van de kant van de leerlingen — een verrukkelijk enthousiasme kunnen opbrengen. Maar niemand kan dit waarachtig en in ernst van deze leraren op den duur blijven verwachten. Dit systematisch bagatelliseren roept nu eenmaal het verschijnsel tekenleraar op, die met zijn gat op de verwarming zittend, het laatste belseignaal verwacht als was dat het bazuingeschal ten jongsten dage. Als ik goed zie, is de waardering voor de docenten, die hun zaken met toewijding doen, van de kant van de collega's meestal ongetwijfeld oprecht, maar vaker ook van enig mededogen vervuld.

Veel ernstiger is de botte miskennis, die deze vakken ten deel valt, omdat de intrinsieke waarde in deze opzet eenvoudig geen enkele hono-

rering krijgt. Wie in deze waarde niet gelooft, kan beter deze vakken helemaal van de lessentabel afvoeren. In vergelijking met de huidige lessentabel M.M.S. betekent de maximumtabel H.A.V.O. een aanzienlijke verarming; in vergelijking met de waardering, die de expressievakken in de oude wet krijgen, houdt de H.A.V.O.-opzet geen enkele verbetering in.

Voorstel tot een oplossing

Er is een zó voor de hand liggende oplossing, dat ik aarzel om deze bij wijze van eenvoudige suggestie neer te schrijven:

1. Tekenen, muziek en handvaardigheid kunnen eindexamenvak zijn evenals de andere vakken in de wet genoemd. De tekst zou kunnen luiden: leerlingen leggen eindexamen af in zes vakken, te kiezen uit: Nederlands, Frans, Duits, Engels, Wiskunde, Natuurkunde, Scheikunde, Biologie, Aardrijkskunde, Geschiedenis, Handelswetenschappen, Economie, Tekenen, Muziek en handvaardigheid, met dien verstande, dat zij in ieder geval in Nederlands en één vreemde taal examen moeten afleggen en uit de trits: tekenen, muziek en handvaardigheid slechts één vak kunnen kiezen.
2. De basistabel voor deze vakken (12 uur) wordt verlaagd tot 8 uur. De urentabel voor de brugklas blijft onaangetast (muziek 1 uur, tekenen 2 uur, handvaardigheid 1 uur), zodat in de tweede en derde klas nog in totaal 4 lesuren resteren.
3. Na de brugklas kiezen de leerlingen of het bevoegd gezag voor onderwijs òf in tekenen, òf in muziek òf in handvaardigheid. In de tweede en derde klas zouden de jongelui in het gekozen vak minimaal twee uur per week onderwijs ontvangen.
4. Wie artistiek op geen enkele wijze tot de bevlogenen behoort, laat na de derde klas het onderwijs in de expressievakken buiten zijn keuze. Wie echter voorkeur betoont om in één van deze vakken eindexamen te doen, kiest in zijn pakket één van de genoemde vakken. In de vierde en vijfde klas gelden de expressievakken, mits gekozen, als volwaardige eindexamenvakken. Het onderwijs in die vakken zal dan ook zowel in 4 als in 5 H.A.V.O. een viertal lesuren omvatten. Voor handvaardigheid kan men ook lezen handwerken. Ik heb de indruk, dat op deze wijze aan twee zaken is voldaan: de basistabel is voor deze groep van vakken duidelijk verlaagd ten voordele van andere mogelijkheden en de waarde van de expressievakken is binnen de school volledig erkend. Waardering buiten de school zal, zo deze reeds niet in toenemende mate waarneembaar is, stellig volgen.